Svenska baggar på export

Gotländska uppfödare antar nya utmaningar.

Björn-Erik och Ellen Frislie jobbar på en av Norges största stationer för samling av baggsperma. Denna dag hade de tagit med sig hela fryslaboratoriet till Gotland. Foto: Vidar Frislie

Det är måndag morgon i slutet av september. Hemma hos Eva Twengström och Mats Pettersson på Sindarve lammgård i Hemse ligger viss förväntan i luften. I drygt två månader har förberedelserna pågått inför dagens stora händelse – från fem av gårdens avelsbaggar ska det nu samlas sperma för frysning.

Bakgrunden till det hela är ett intresse från flera länder att köpa frysta spermadoser från baggar av rasen Gotlandsfår. Fryst sperma är ett bra alternativ att använda vid introduktion av nya blodslinjer i flera populationer av pälsfår som finns utanför Sverige. Därmed kan man också slippa flytta värdefulla avelsdjur långa avstånd. Även om flytt av fryst sperma är omgärdad av ett omfattande regelverk så är det enklare än transport av levande djur. Fryst sperma är ett intressant alternativ då smittskyddskraven omöjliggör eller starkt begränsar utbyte av levande djur mellan länder.

Vägen till dagen D har inneburit en mängd provtagningar för att konstatera att baggarna är fria från en rad sjukdomar, dessutom har de hållits i karantän under en tid före själva samlingen. Baggarna är alla använda i avel tidigare och har gett goda avkommor, förhoppningsvis ska de nu också kunna bli fäder till lamm utanför Sveriges gränser.

Vana samlare

Björn-Erik Frislie är till vardags driftschef för den största av Norges stationer för samling och distribution av baggsperma. Stationen är belägen på Staur utanför Hamar. Tillsammans med sin fru, Ellen Frislie arbetar han också vid den seminstation för bockar som finns strax bredvid. Båda anläggningarna drivs av NSG semin, helägt dotterbolag till Norsk Sau og Geit.

För dagen har Björn-Erik och Ellen flyttat sin verksamhet, detta innebär att de, bokstavligen, har tagit hela fryslaboratoriet med sig till Gotland.

Lokalerna har godkänts av Jordbruksverkets officiella veterinärer för att uppfylla alla krav – nu står all utrustning som krävs för att behandla, kvalitetskontrollera och slutligen frysa baggsperman i flytande kväve på plats. Laboratoriet har inhysts i en utrymd lokal hos Maude Fyrenius och Elof Nilsson på Nors Gård – här finns också ytterligare sju av totalt 15 baggar som man avser samla sperma från under den kommande veckan.

Spänd publik

Vi är fem personer som på lite avstånd betraktar dagens första spermasamling med koncentrerat intresse. Alla följer första baggens förehavanden och undrar om tackan som agerar teaser ska vara tillräckligt intressant. Tillräckligt intressant för att inte baggen ska störas av den något annorlunda miljön med åskådare och av att ledas fram till tackan. Sperman samlas genom att baggen tillåts hoppa upp på tackan samtidigt som en medhjälpare står vid sidan och samlar upp ejakulatet via en konstgjord vagina. Dagens första bagge bestämmer sig efter viss betänketid för att göra ett upphopp och några sekunder senare har han lämnat flera miljoner spermier för frysning.

Under dagen träffar vi också Maria och Allan Ericson från Skinnarve utanför Levide. De har bidragit med tre av sina baggar för spermasamling, alla sköter sig exemplariskt och redan efter första dagens arbete kan man summera ett antal godkända doser för frysning.

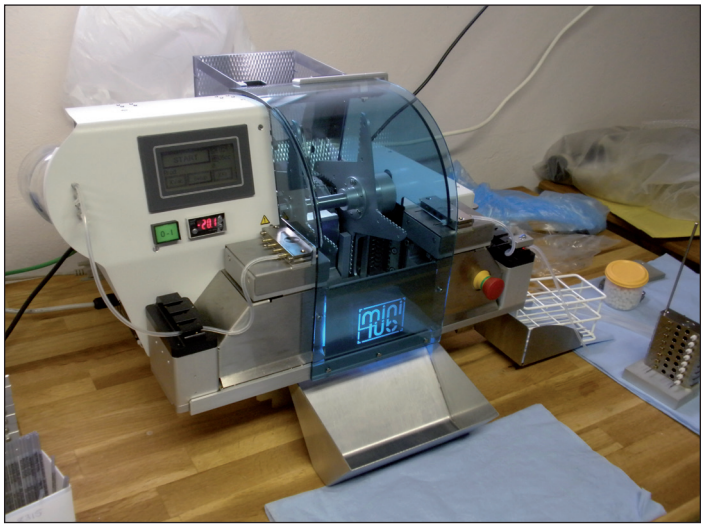

En hel del utrustning går åt vid spermasamling. Bland annat en apparat som mäter ”tjockleken” på sperman så att man kan räkna ut hur mycket den ska spädas och hur många doser den räcker till. På bilden en maskin som fyller sperman i strån. Foto: Maud Fyrenius

Noggrann kontroll

Som vid all spermasamling räknar man med ett visst bortfall. Dels, kan det finnas baggar som av ett eller annat skäl inte lämnar någon sperma, dels faller en andel av de samlade doserna bort om de inte godkänns i efterföljande kvalitetskontroll.

Ellen Frislie ansvarar för kvalitetsarbetet och tittar med vana ögon i mikroskopet, här bedöms bland annat spermiernas rörlighet och att de har ett normalt utseende. Ejakulat som inte håller måttet leder till att dagens produktion från den

Gotländska baggar på väg ut i världen. Foto: Maud Fyrenius

baggen kasseras för vidare användning.

Samling sker två gånger per dag och bagge, vilket innebär många timmars arbete för de som är inblandade. Själva frysningen tar också relativt mycket tid i anspråk, så någon tid över för mer än korta kaffe- och matpauser finns inte.

Vi lämnar Björn-Erik och Ellen efter första dagens arbete, utfallet är bra så långt och samling ska göras i tre dagar till. Sedan är det dags att packa ihop alla utrustning och åka hem till Norge igen. Där väntar tre månaders intensivt arbete med tappning av runt 100 baggar vars sperma förmedlas både färsk och fryst till norska besättningar.

-Vi arbetar oerhört intensivt under högsäsongen på hösten säger Björn-Erik, men sedan har vi det något lite lugnare andra delar av året. Detta har blivit något av en livsstil för oss, vi arbetade tidigare med reproduktion på nötsidan innan vi kom till NSG och de små idisslarna blev vår vardag.

Lagring

Några av de doser som nu samlats i Sverige ska senare exporteras till Norge för användning i besättningar som håller ”pelssau”. Innan dess skall dock minst en månad gå mellan samling och uppföljande provtagningar, först då provtagningarna konstaterats ok är allt klart för att doserna ska kunna användas. Under tiden lagras sperman hos Viking Genetics, där finns också lokaler som uppfyller kraven kring långtidslagring av fryst sperma inför export.

Fram till dess är det väntan som gäller för ägarna av baggarna. Spänd förväntan är det också på flera platser utanför Sveriges gränser – flera uppfödare håller nu tummarna för att fina baggar från Gotland ska kunna bli fäder till nästa generation lammungar.

Vill du veta hur det gick? Läs mer i kommande nummer av Fårskötsel!

Anette Skoog